

Tridsať rokov vývoja regiónov Slovenska

Thirty Years of Development of Slovakia's Regions

Štefan J. Samson

<https://doi.org/10.33542/VSS2023-1-2>

Abstract

The meaning and purpose of the contribution is to know the trend of regional development in the long-term, 30-year period. We want to reach the knowledge of the mentioned goal based on the analysis of their economic and social level.

The contribution has 5 parts: in the first, we present the characteristics of the content of regional differences, regional economic-social differences and their measurement. In the second, based in the creation of the gross domestic product (GDP), we assess the economic level of the regions. In the third, we analyse and evaluate the economic activity of their inhabitants. In the fourth, we express the differences of the regions based on the analysis of the development of their cities and salaries. The fifth part contains an analysis of household net income.

Key words: *subnational region, economic-social indicators, economic performance.*

Úvod

Názory na posudzovanie ekonomickej a sociálnej úrovne regiónov sa rozchádzajú, nie sú jednotné. Sú odlišné, ani nie tak v tom, že ich úroveň je rozdielna, ale v posudzovaní a hodnotení trendu vývoja ich rozdielov. Sú názory, ktoré hovoria o znižovaní rozdielov medzi nimi, sú ale aj názory tvrdiace, že rozdiely medzi regiónmi sa nemenia, resp. sa zvyšujú.

Zmyslom a cieľom príspevku je na základe analýz štatistických ekonomicko – sociálnych údajov poznať realitu rozdielnosti regiónov a tiež realitu vývoja ich rozdielov. Tridsať rokov vývoja regiónov je dosť dlhá doba na posúdenie ich rozdielnosti a rozdielov z viacerých stránok ich ekonomického a sociálneho rozvoja.

Z výskumov a analýz, ktoré sme doteraz v danej problematike robili, nám vyplynulo, že je potrebné posudzovať regionálne rozdiely podľa viacerých kritérií ⁽¹⁾.

V príspevku analyzujeme rozdiely regiónov a ich vývoj na základe štyroch kritérií a to ekonomickej výkonnosti, ekonomickej aktivity, mzdy a čistého príjmu domácnosti. Príspevok má päť častí. V prvej časti uvádzame charakteristiku obsahu ekonomickej rozdielnosti regionálnych ekonomicko-sociálnych rozdielov a ich meranie.

¹ Na základe doterajšieho výskumu problematiky regiónov vznikol aj tento príspevok

V druhej časti nazvanej Ekonomická výkonnosť regiónov, na základe tvorby regionálneho hrubého domáceho produktu analyzujeme a posudzujeme ekonomickú úroveň regiónov. V tretej analyzujeme a hodnotíme ekonomickú aktivitu obyvateľov regiónov, zamestnanosť a nezamestnanosť. Vo štvrtej hodnotíme úroveň a rozdiely regiónov na základe analýz miezd a plátov obyvateľov regiónu. V piatej časti vyjadrujeme a hodnotíme rozdiely medzi regiónmi na základe analýz mesačných čistých peňažných príjmov domácností.

1. Regióny, ich rozdiely a ich meranie

Hospodárstvo krajiny-štátu a aj jeho regiónov, je súčasťou priestorovej oblasti makrosféry hospodárstva a poznávania ekonomickej teórie makroekonómie. Názory na vyjadrovanie a meranie ich ekonomickej a sociálnej úrovne nie sú ani u ekonómov jednotné. Rozdielne sú aj názory na posudzovanie rozdielov medzi regiónmi.

Rozdiely medzi regiónmi sú ich prirodzenou vlastnosťou. Vznikli a sú dané historickým vývojom ich rozdielných prírodných a spoločenských podmienok. Sú súčasťou vlastného vývoja regiónov a aj ich ovplyvňovania súčasným systémom riadenia.

Rozdiely v regiónoch

Podmienky pre rozdiely v regiónoch majú síce historický charakter, no podieľa sa na nich aj súčasnosť. Je to najmä pôsobenie trhového mechanizmu a uskutočňovaná hospodárska politika štátu. Trhový mechanizmus žičí tým najlepším podmienkam pre súkromné podnikanie a tým aj najvyspelejším regiónom, pretože tie prinášajú podnikateľom najvyššie zhodnotenie ich investícií. Najlepšie podmienky pre podnikanie majú najvyspelejšie regióny. Tie trh využíva a v nich aj podnikatelia najviac investujú a zveľaďujú svoj kapitál. Regióny s horšími podmienkami pre podnikanie sú v nevýhode a zaostávajú. Trhová ekonomika a jej trhové sily v súčasnosti nevytvárajú rovnovážny stav v ekonomike a vo vývoji regiónov, ale naopak pôsobia na zväčšovanie rozdielov medzi nimi.

Problémom medzi regiónmi nie sú ich samotné ekonomické rozdiely. Problémom sa stáva a je veľkosť a miera týchto rozdielov a z nich plynúce hlavne sociálne rozdiely, v ktorých žijú obyvatelia regiónov.

Na znižovanie nežiadúcich narastajúcich rozdielov medzi regiónmi a negatívneho pôsobenia trhového mechanizmu využíva štát nástroje svojej hospodárskej politiky. Milióny eur, ktoré dáva vláda do menej rozvinutých regiónov sú podľa analýz málo efektívne využívané. Pomáhajú regiónom v rozvoji, no neriešia ich zaostávanie.

Slovensko patrí ku krajinám s relatívne veľkými rozdielmi medzi svojimi subnacionálnymi regiónmi. Bohatšie, ekonomicky vyspelejšie regióny sú na západnom Slovensku. Chudobnejšie, ekonomicky menej rozvinuté sú na strednom a najmä na východnom Slovensku.

Kritériá a meranie regionálnych rozdielov štátu

Národné hospodárstvo štátu, jeho existencia a vývoj, je v podstate daná hospodárstvom jeho regiónov. Rovnako je to aj s ich hospodárením, s efektívnym využívaním ich zdrojov a dosahovanými výsledkami. Nedostatočné využívanie potencionálnych zdrojov v regiónoch sa prejavuje v ich malej, nízkej užitočnosti a efektívnosti. Výkonnosť ekonomík regiónov určuje v podstate aj výkonnosť národného hospodárstva štátu. Od ekonomickej výkonnosti regiónov a štátu je odvodená aj sociálna úroveň, uspokojovania potrieb štátu a jeho obyvateľov.

Ako národné hospodárstvo, tak aj ekonomika regiónov má priestorový a makroekonomický charakter. Preto aj výkonnosť ich hospodárstva meriame a vyjadrujeme makroekonomickými ukazovateľmi. Za základný z nich považujeme vytváranú hodnotu hrubého domáceho produktu (HDP). Robíme tak napriek jeho kritike a poznania nedostatkov, ktoré tento ekonomický ukazovateľ má a ktoré ho sprevádzajú.

Podstata jeho kritiky je v jeho nepresnosti a tým v nedostatočnosti vyjadrenia ekonomickej výkonnosti. Jeho nepresnosť spočíva hlavne v tom, že nevyjadruje, nie je adekvátnym ekvivalentom vyjadrenia blahobytu spoločnosti.

Jeho nedostatkom je, že do veličiny hodnoty hrubého domáceho produktu nepatria všetky vyrobené úžitkové produkty a služby, ale len tie, ktoré prechádzajú cez trh. HDP to sú len finálne produkty a služby, ktoré spotrebiteľia, podnikatelia, štát a zahraničie vyrábajú, predávajú a kupujú na konečnú spotrebu a investovanie. V snahe vyhnúť sa nedostatkom, ktoré v sebe má ukazovateľ HDP pri výpočte výkonnosti hospodárstva, ekonomická teória používa na jej vyjadrenie aj kategórie ako je čistý ekonomický blahobyt a reálny ekonomický rozvoj. Obidva tieto ukazovatele sa pre ich zložitosť v praxi málo používajú. O vytvorenie sústavy ukazovateľov, ktorými by sme mohli komplexnejšie merať ekonomickú úroveň krajiny a regiónov sa stále snaží ekonomická teória, no zatiaľ bez väčších úspechov.

V sedemdesiatych rokoch min. stor. Ženevský výskumný ústav pri OSN vypracoval systém merania ekonomickej úrovne s použitím až 73 ukazovateľov. Ukázal sa ako veľmi komplikovaný a aj s problematickými výsledkami.

V roku 1995 navrhla Svetová banka kritériálnu sústavu merania ekonomickej výkonnosti. Navrhovaná sústava zaujala už tým, že ju vypracovala významná banková inštitúcia. Išlo o nekonvenčnú sústavu ukazovateľov v porovnaní so všetkými dovtedy prezentovanými a posudzovanými. Orientovala sa nielen na reálny stav danej ekonomiky, ale

aj na potencionálne zdroje krajín. Zohľadňovala napr. kapitál prírodných zdrojov, technické vybavenie výrobných i nevýrobných oblastí krajiny, hodnoty ľudského kapitálu, hodnoty sociálneho kapitálu. Podľa hodnotenia touto sústavou ukazovateľov sa dostali do popredia vyspelosti a bohatstva najmä krajiny s bohatými prírodnými zdrojmi. Ani táto sústava sa neosvedčila a v praxi neuplatnila.

O lepšom pohľade na ekonomiku sa snažili a snažia aj politici. Za pomoci významných ekonómov by radi nahradili ukazovateľa HDP alternatívnymi ukazovateľmi ako napr. šťastím, spokojnosťou a ich udržateľnosťou. Ide u nich do značnej miery o subjektívne posudzovanie na základe pocitov občanov. Hospodárska prax ani takéto hodnotenie porovnávania ekonomickej vyspelosti krajín neprijala.

Vychádzajúc zo znalostí ekonomickej teórie, doterajšieho poznania a možností, je podľa nášho názoru používanie ukazovateľa HDP pri vypočítavaní a vyjadrovaní ekonomickej výkonnosti aj v súčasnosti opodstatnené. Aj pre Európsku úniu (EÚ) je makroekonomický ukazovateľ HDP na obyvateľa jedným zo základných kritérií čerpania zdrojov z eurofondov pre rozvoj menej rozvinutých regiónov. Neprotirečí tomu ani fakt, že pre budúcnosť uvažuje a počíta aj Ekonomická komisia EÚ o doplnení ukazovateľa HDP ďalšími kritériami, pri rozdeľovaní svojich fondov.

2. Ekonomická a sociálna úroveň regiónov Slovenska

Ekonomická výkonnosť Slovenska a jeho regiónov

Ekonomika regiónov tvorí ekonomiku národného hospodárstva krajiny. Od ekonomickej výkonnosti a vyspelosti regiónov závisí aj hospodárska a spoločenská úroveň krajiny⁽²⁾.

Slovensko je charakteristické značnými ekonomicko-sociálnymi rozdielmi medzi subnacionálnymi regiónmi.

Po revolúcii v roku 1989 došlo k podstatnému poklesu hospodárstva. Približne desať rokov potrebovala ekonomika na to, aby sa dostala na predrevolučnú úroveň. V roku 1993 predstavovala tvorba HDP len 75 % jeho hodnoty z roku 1989. V roku 1997 dosiahla úroveň 93,4 percenta roku 1989. Rast ekonomiky v nasledujúcich rokoch, meraný tvorbou HDP uvádzame v nasledovnej tabuľke.

Tabuľka 1: HDP SR na obyvateľa v období rokov 1995 – 2020 v bežných cenách euro

ROK	1995	2000	2005	2010	2015	2020
HDP	3670	5786	9358	12131	14511	16862

Zdroj: ŠÚ SR – vlastné spracovanie

² Ekonomickú úroveň ekonomiky štátu a regiónov vyjadrujeme v bežných cenách euro.

Z uvedených údajov vyplynulo, že v období rokov 1995 – 2020, vyjadrených v šiestich päťročných cykloch, sa HDP neustále zvyšoval. Výnimkou bolo obdobie finančnej a hospodárskej krízy v rokoch 2008 a 2009 a tiež rok 2020, kedy sa rast ekonomiky znížil realizáciou opatrení začínajúcej pandémie koronavírusu Covid – 19. V celom uvedenom období vzrástla výkonnosť celoštátnej ekonomiky meraná ukazovateľom HDP 4,59 krát.

Osobitne sme vykonali analýzu vývoja HDP v období rokov 2015 – 2020. Z porovnávaní vždy k predchádzajúcemu roku uvádzame: v roku 2016 vzrástol HDP indexom 100,02. V roku 2017 vzrástol indexom 100,04, v roku 2018 bol rast indexom 100,05 a rovnako aj v roku 2019 bol rast indexom 100,05. V roku 2020 došlo k poklesu tvorby HDP oproti predchádzajúcemu roku o 3,0 percentá. Kumulatívne, v porovnaní k roku 2015 ekonomická výkonnosť vzrástla v roku 2020 indexom 100,16.

Ekonomická úroveň regiónov

Ekonomická výkonnosť regiónov je rozdielna a jej vývoj je nerovnomerný. Existujú regióny ekonomicky vyspelejšie, ale aj menej rozvinuté.

Každý región je osobitný, špecifický. Jeden od druhého sa odlišuje celým radom znakov, ktoré potom ovplyvňujú ich ekonomickú a sociálnu úroveň. Regióny sa líšia štruktúrou svojej ekonomiky, podielom a úrovňou výroby a poskytovania služieb. Rozdielna je miera sebestačnosti regiónu vlastnou, v regióne vyrábanou produkciou tovarov a služieb a produkciou pre iné regióny a zahraničný trh. Regióny sú odlišné aj v kultúrnej vyspelosti.

Odlišná je ich vnútorná technická a sociálna infraštruktúra. Rozdielna je aj štruktúra obyvateľstva, možnosti jeho vzdelávania v regiónoch a tiež aj vzdelanostná úroveň ich obyvateľov. Vývoj ekonomickej úrovne regiónov a ich ekonomický rast vyjadrujú štatistické údaje vytvárajú hodnoty regionálneho hrubého domáceho produktu (RHDP) na obyvateľa za obdobie rokov 1995 – 2020. Sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 2: HDP regiónov Slovenska v období rokov 1995 – 2020 v bežných cenách euro

Región	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Bratislavský	7904	12559	22806	29241	35352	38894
Trnavský	3993	6086	10067	13634	15551	18496
Trenčiansky	3455	5461	8268	10744	12590	13954
Nitriansky	3120	4027	8288	10078	12308	14493
Žilinský	2961	4739	7687	10748	12575	14631
Banskobystrický	3041	4810	6726	8974	10520	12098
Prešovský	2380	3524	5593	6861	8631	10291
Košický	3202	5200	7916	9581	11646	13848

Zdroj: ŠÚ SR – vlastné spracovanie

Z analýzy vyplýva :

- vo všetkých regiónoch bol za uvedené obdobie rokov 1995 - 2020 ekonomický rast a vzrástol RHDP na obyvateľa,
- v regiónoch rástol RHDP nerovnomerne. Najvyšší ekonomický rast zaznamenal žilinský región (index 494,12). Po ňom nasledoval bratislavský (492,07), nitriansky (464,51), trnavský (463,21), košický (432,47), prešovský (432,39), trenčiansky (403,87),
- relatívne najnižší ekonomický rast (index 397,82) vyjadrený v raste RHDP na obyvateľa za uvádzané obdobie zaznamenal banskobystrický región,
- najvyššie hodnotové vyjadrenie RHDP na obyvateľa dosiahol počas celého uvádzaného obdobia bratislavský región (38.894 eur). Po ňom nasledoval trnavský región (18.496), potom žilinský (14.631), nitriansky (14.493), trenčiansky (13.954), košický (13.848), banskobystrický (12.098). Prešovský región mal v uvedených rokoch najnižšiu tvorbu RHDP na obyvateľa (10.291 eur).

Výsledky analýzy vývoja RHDP na obyvateľa v poslednom šiestom päťročnom cykle v rokoch 2015 – 2020 potvrdili rast výkonnosti ekonomiky vo všetkých ôsmich regiónoch. V roku 2020 v porovnaní s rokom 2019 poklesla v siedmich regiónoch. Najviac v žilinskom a trnavskom o 6 percent. Nepoklesla v košickom, v ňom bola tvorba RHDP v roku 2020 vyššia ako v roku 2019

Z dlhodobjšieho poznania analýz, porovnávaní vývoja ekonomickej výkonnosti regiónov, nám vyplynul nasledovný poznatok: k objektívnejšiemu posúdeniu rastu, resp. poklesu rozdielov medzi regiónmí za určité obdobie dospejeme ani nie tak porovnaním ich ekonomického rastu, ako porovnaním tvorby ich regionálneho hrubého domáceho produktu k tvorbe vytváraného HDP celoštátne.

To, ako sa zmenil podiel vytváraného HDP toho ktorého regiónu v porovnaní k celoštátnej tvorbe HDP na obyvateľa, za obdobie rokov 1995 – 2020, uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 3: Podiel RHDP k celoštátnemu HDP v bežných cenách euro

ROK	SR	Bratislava	Trnava	Trenčín	Nitra	Žilina	Banská Bystrica	Prešov	Košice
1995	3670	7904	3993	3455	3120	2961	3041	2380	3202
2020	16862	38894	18496	13954	14493	14631	12098	10291	13848

Zdroj: ŠÚ SR – vlastné spracovanie

Z uvedených údajov nám vyplynulo nasledovné poznanie:

- v roku 2020, v porovnaní s rokom 1995 a v porovnaní s celoštátnou tvorbou HDP vzrástol vytváraný HDP v bratislavskom regióne z podielu 2,15 na 2,30. Vzrástol tiež v trnavskom regióne z 1,08 na 1,09 a v žilinskom z podielu na celoštátnom HDP z 0,80 na 0,86,
- v nitrianskom regióne sa podiel regionálneho HDP na celoštátnom HDP nezmenil. V roku 2020 ostal na rovnakej úrovni 0,85 v porovnaní k celoštátnemu HDP, ako v roku 1995,
- v ostatných štyroch regiónoch, v trenčianskom, banskobystrickom, prešovskom a košickom, došlo k poklesu podielu ich tvorby regionálneho HDP na celoštátnom HDP. V trenčianskom regióne klesol podiel z roku 1995 0,94 na 0,82 v roku 2020. V banskobystrickom bol pokles z 0,82 na 0,71, v prešovskom pokles z 0,64 na 0,61 a v košickom pokles z 0,87 na 0,82.

Z porovnávaní výsledkov analýz sa ukázalo, že regióny s vyšším ekonomickým rastom, bratislavský, trnavský a žilinský, zvýšili aj rast podielu svojho regionálneho HDP na celoštátnom HDP. Naopak, regióny s nižším ekonomickým rastom znížili svoj podiel regionálneho HDP na celoštátnom HDP.

V regiónoch s nižším ekonomickým rastom sa síce zvýšila tvorba HDP na obyvateľa, no poklesol podiel na celoštátnej tvorbe HDP. V nitrianskom regióne, v ktorom bol ekonomický rast relatívne vysoký indexom 100,17, vyšším ako v bratislavskom, v trnavskom a žilinskom, podiel na celoštátnej tvorbe sa nezmenil.

Medzi stredným Slovenskom, najmä jeho banskobystrickým regiónom, východným Slovenskom, regiónmi prešovským a košickým, v porovnaní s ostatnými regiónmi sa prehĺbili rozdiely v ich ekonomickej úrovni. Prehĺbili sa aj v porovnaní s celoštátnou úrovňou.

3. Ekonomická aktivnosť obyvateľstva

Práca je jedným zo základných zdrojov tvorby úžitkových hodnôt, to znamená aj hrubého domáceho produktu. Kategórie ako ekonomická aktivita občanov, zamestnanosť a nezamestnanosť, sú bezprostredne spojené s HDP. Ovplyvňujú veľkosť jeho tvorby ako pozitívne tak aj negatívne.

Vychádzajúc z analýz dostupných štatistických údajov o práci, porovnáme ekonomickú aktivnosť obyvateľov regiónov, ich zamestnanosť, nezamestnanosť s ekonomickou výkonnosťou, tvorbou HDP. Na základe ich porovnávaní prichádzame k ďalšiemu poznaniu rozdielov medzi regiónmi.

Ekonomika a sociálnosť regiónov

Podľa ekonomickej výkonnosti regiónov, na základe ich tvorby HDP, sme hodnotil bratislavský, trnavský a žilinský región ako relatívne vyspelejšie regióny. Banskobystrický, prešovský a košický ako relatívne menej vyspelé. Ich výkonnosť ekonomiky i keď v dlhodobom vývoji rástla, rástla relatívne menej a poklesol aj ich podiel HDP na hodnote celoslovenského priemeru HDP.

Z relatívne ekonomicky najvyspelejších regiónov vyčnieva bratislavský región. Ten svojou tvorbou HDP na obyvateľa prevyšuje nielen všetky regióny Slovenska, ale vyčnieva aj v popredí v rámci regiónov štátov Európskej únie (EÚ). Z analýz ekonomických rozdielov regiónov, prechádzame k poznaniu sociálnych rozdielov, ktoré sú najmä z pohľadu samotných regiónov a ich obyvateľov rozhodujúce. Je tomu tak preto, lebo ak tvorba HDP z pohľadu obyvateľov regiónu môže byť zanedbateľná, tak sociálnosť života a jeho úroveň sa ich bezprostredne dotýka, určuje ich úroveň žitia.

Náplň obsahu sociálnej stránky regiónov ako súčasti ich ekonomicko – sociálnej stránky je pomerne široká. Je to celý rad ekonomických a neekonomických aktivít obyvateľstva regiónu. K nim patrí zamestnanosť, nezamestnanosť, vzdelanosť pracovných síl a možnosti jej zvyšovania, zdravotná starostlivosť a jej zabezpečenie, kultúrna vyspelosť. Nezanedbateľná a dôležitá je aj technická a sociálna infraštruktúra ako je bývanie, právna ochrana.

Medzi ekonomickou a sociálnou úrovňou regiónu je vzájomná závislosť. Vyššia ekonomická vyspelosť regiónu je predpokladom aj pre vyššie zabezpečenie úrovne sociálnej štruktúry, nutnej k uspokojovaniu potrieb života obyvateľov v regióne. Sociálna úroveň regiónu, spätne aktívne ovplyvňuje ekonomickú výkonnosť regiónu.

Ekonomická aktivita obyvateľov

Ekonomická teória pozná a definuje pojem ekonomická aktivita obyvateľstva. Je to relatívne najširší pojem spojený s kategóriou práce, jej vynakladaním na tvorbu tovarov a služieb, HDP⁽³⁾.

Pojmy, ekonomicky aktívne obyvateľstvo a zamestnanosť, sú veľmi blízke. Je tomu tak preto, lebo aj metodiky ich výpočtu sú takmer totožné. Rozdiel je v tom, že v metodike výpočtu pri ekonomickej aktivite obyvateľstva nie je vymedzená horná hranica obyvateľstva starších nad 15 rokov. U zamestnanosti je horná hranica určená obyčajne vekom odchodu do starobného dôchodku. V súčasnej metodike výpočtu je to 64 rokov. Uvedený rozdiel sa týka obidvoch a to ako ich absolútneho, tak aj relatívneho vyjadrenia.

³ Mieru ekonomickej aktivity dostaneme pomerom počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva k celkovému počtu obyvateľstva nad 15 rokov.

Zamestnanosť

Pojmy zamestnanosť a pracujúci podľa platnej metodiky môžeme v podstate stotožniť. Za pracujúcich sa považujú všetky osoby staršie ako 15 ročné, ktoré vykonávajú akúkoľvek užitočnú prácu vo výrobnnej i nevýrobnej oblasti. K zamestnaným patria aj osoby, ktoré nepracujú z rôznych oprávnených dôvodov, napr. štúdium, ale aj osoby nezamestnané, ktoré hľadajú prácu a sú ochotné nastúpiť do práce, ak sú splnené pre nich zákonom stanovené predpoklady.

Pri analýzach zamestnanosti a jej vývoja porovnávame jednak jej absolútne hodnoty – počet zamestnaných, ako aj jej mieru, relatívne jej vyjadrenie, v percentách.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame štatistické údaje miery zamestnanosti v období rokov 2015 – 2020 celoštátne a v regiónoch.

Tabuľka 4: Miera zamestnanosti v období rokov 2015 - 2020

Región	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Slovensko	62,70	64,90	66,20	67,60	68,40	67,50
Bratislavský	71,50	74,90	75,20	76,20	77,10	75,40
Trnavský	67,00	70,10	70,10	68,80	70,10	70,30
Trenčiansky	64,40	67,00	69,30	71,00	71,00	70,30
Nitriansky	63,00	65,30	67,50	68,60	69,30	68,50
Žilinský	62,40	64,50	65,70	67,20	68,50	67,50
Banskobystrický	61,80	63,10	64,50	66,50	67,70	67,40
Prešovský	57,10	59,40	61,20	63,10	63,80	62,00
Košický	58,20	58,80	59,80	62,30	62,90	62,10

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

Výsledky analýzy sú:

- miera zamestnanosti sa pohybovala na celoštátnej úrovni v rozmedzí 62,7 % v roku 2015 a 68,4 % v roku 2019,
- z regiónov najväčšiu zamestnanosť obyvateľstva mal bratislavský región. Jej miera sa pohybovala medzi 71,5 % v roku 2015 a 77,1 % v roku 2019,
- najnižšiu mieru zamestnanosti mal región prešovský a košický. Prešovský v rozmedzí 57,1 % v roku 2015 a 63,8 % v roku 2019. Košický medzi 58,2% a 62,9 % v roku 2019. V roku 2020 poklesla miera zamestnanosti celoštátne i regionálne.

Porovnávali sme aj mieru zamestnanosti s mierou ekonomickej aktivity obyvateľstva. Nie je medzi nimi veľký rozdiel ani na celoštátnej úrovni, kde v roku 2015 bola miera ekonomickej aktivity 60,1 % a v roku 2020 59,0 %. V regiónoch bola miera ekonomickej aktivity obyvateľstva nižšia. Pohybovala v priemere na úrovni 60 %. Výnimkou bol bratislavský región kde bola vyššia približne o 5 %. Najnižšiu mieru ekonomickej aktivity vykazoval košický región.

Podobne ako miera zamestnanosti aj miera ekonomickej aktivity bola nižšia v roku 2020 v porovnaní s rokom 2019 v regiónoch v priemere o 5 - 10 % a celoštátne nižšia približne o 5 percent.

Nezamestnanosť

Nezamestnanosť je v úzkom vzťahu s veličinami ekonomickej aktivity obyvateľstva a zamestnanosť. Rovnaká spojitosť je aj s ich mierami. Ich výpočet je daný príslušnou metodikou.

Miera nezamestnanosti je jedným z dôležitých kritérií pri hodnotení rozdielov medzi regiónmi. Údaje štatistiky poskytujú možnosť skúmať a analyzovať nezamestnanosť a jej mieru dvoma spôsobmi. Jednak ako nezamestnanosť podľa výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) a ako evidovanú nezamestnanosť⁽⁴⁾.

V príspevku analyzujeme nezamestnanosť v jej evidovanej podobe. Považujeme ju v porovnaní s nezamestnanosťou podľa výberového zisťovania pracovných síl za reálnejšiu a tiež bližšiu k hospodárskej praxe.

Tabuľka 5: Miera nezamestnanosti v období rokov 1995 – 2020

Región	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Slovensko	13,80	18,60	11,36	12,46	10,63	7,60
Bratislavský	6,00	7,20	2,60	4,63	5,34	4,70
Trnavský	11,80	16,40	7,10	8,20	6,70	5,20
Trenčiansky	7,70	15,00	6,80	9,50	7,70	5,40
Nitriansky	12,10	20,80	11,40	11,80	9,70	5,50
Žilinský	10,50	18,50	9,30	10,90	8,90	6,50
Banskobystrický	15,60	21,90	18,30	18,90	14,90	9,80
Prešovský	16,40	22,10	15,80	17,70	15,50	11,40
Košický	18,70	25,60	17,50	16,80	14,40	10,60

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

⁴ Miera evidovanej nezamestnanosti sa v súlade s dohovorom Medzinárodnej organizácie práce vypočítava z počtu disponibilných uchádzačov o prácu, ktorí môžu po predložení ponuky vhodného im pracovného miesta, môžu hneď nastúpiť do práce.

Z analýzy uvedených údajov vyplynulo, že v celom období rokov 1995 – 2020 sa miera nezamestnanosti znižovala. Ak v prvom uvádzanom období päťročných cyklov v roku 1995 bola miera evidovanej nezamestnanosti celoštátne 13,8 %, v roku 2020 bola 7,6 percenta. Najvyššia bola v druhom období, v roku 2000 a to 18,6 %.

Podobne tomu bolo aj v regiónoch. V každom regióne bola miera evidovanej nezamestnanosti v roku 2020 nižšia ako v roku 1995. Najnižšiu mieru nezamestnanosti počas celého uvádzaného obdobia mal bratislavský región. Pohybovala sa v rozmedzí 6,0 % v roku 1995 a 4,7 % v roku 2020. Vyššia bola v roku 2000. v regióne banskobystričskom, prešovskom a košickom. Prevyšovala mieru nezamestnanosti v ostatných regiónoch, ako aj jej celoštátnu úroveň. Najvyššiu mieru nezamestnanosti 25,6 % zaznamenal v uvádzanom druhom období v roku 2000 košický región.

Z analýzy nezamestnanosti v rokoch 2015 – 2020 vyplynulo, že v roku 2020 bola miera nezamestnanosti na celoštátnej i regionálnej úrovni vyššia ako v roku 2019. Bolo to v dôsledku poklesu ekonomickej aktivity, vyššej nezamestnanosti a poklesu tvorby HDP.

Analýza vzťahu nezamestnanosti a vytváraného HDP

Veličiny, zamestnanosť, nezamestnanosť a HDP, sú v určitom období vždy meniace sa hodnoty a sú tiež vždy v určitom vzájomnom vzťahu

Od ekonomickej aktivity občanov a zamestnanosti sa odvíja aj tvorba finálnej produkcie tovarov a služieb, čiže HDP. Zamestnanosť a HDP sú v priamoúmernom vzťahu. Čím vyššia zamestnanosť obyvateľstva, tým vyššia tvorba HDP.

V analýzach práce obyčajne neskúmame meniaci sa vzťah medzi zamestnanosťou a tvorbou HDP. Z dôvodu väčšej jednoduchosti, väčšej dostupnosti potrebných údajov, skúmame a analyzujeme vzťah nezamestnanosti, zvyčajne jej miery s tvorbou HDP.

Ak pri analýze vzťahu miery zamestnanosti a tvorby HDP platí, že rast zamestnanosti znamená aj rast HDP, pri miere nezamestnanosti a HDP takýto vzťah neplatí. Vyššia tvorba HDP neznamená automaticky zníženie nezamestnanosti a jej miery. Zmena rastu tvorby HDP nevedie automaticky k zníženiu miery nezamestnanosti.

Zmena v miere nezamestnanosti, ktorú skúmal aj americký ekonóm Arthur Okun, nie je v skutočnosti príčinou zmeny reálneho rastu HDP, ale je jej dôsledkom ⁽⁵⁾.

V nasledujúcich údajoch uvádzame zmeny v miere rastu ekonomiky v HDP a zmeny v miere nezamestnanosti. V dlhodobom vývoji rokov 1995 – 2020 uvádzame zmeny len v koncových rokoch šiestich päťročných cyklov.

⁵ Miera nezamestnanosti podľa VZPS je daná priebežným monitorovaním pracovných síl na základe priameho zisťovania vo vybraných domácnostiach.

Tabuľka 6: Zmeny v HDP a v miere nezamestnanosti

ROK	1995	2000	2005	2010	2015	2020
HDP	3670	5786	9358	12131	14511	16862
zmena HDP	-	1,58	1,62	1,30	1,20	1,16
miera nezamestnanosti	13,80	18,60	11,40	12,50	10,63	7,60
zmena miery nezamestnanosti	-	1,35	0,61	1,10	0,85	0,71

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

Z analýzy vyplynulo:

- v druhom období šiesteho päťročného cyklu ekonomiky v roku 2000 vzrástol HDP oproti roku prvého obdobia roku 1995 indexom 1,57 a miera nezamestnanosti sa zvýšila indexom 1,34. Takýto vývoj HDP a aj miery nezamestnanosti bol s najväčšou pravdepodobnosťou dôsledkom relatívne veľkého poklesu ekonomiky po roku 1989,
- v treťom až šiestom období vzrástol HDP indexom od 1,16 po 1,61. Menila sa aj miera nezamestnanosti. Znížila sa v treťom období v roku 2005 indexom - 0,6,
- vo štvrtom období v roku 2010 aj pri raste HDP indexom 1,6, sa miera nezamestnanosti zvýšila indexom 1,1,
- v piatom a šiestom období päťročného ekonomického cyklu pri raste HDP indexom 1,19 a 1,16 sa miera nezamestnanosti znížila indexom - 0,8 a -0,7.

Z analýzy uvedených údajov o zmenách v HDP a v miere nezamestnanosti nám nevyplývalo poznanie, na základe ktorého by sme mohli urobiť zovšeobecnenie o ich jednoznačnej vzájomnej zákonitosti.

Porovnávanie vývoja zmien HDP k vývoju zmien miery nezamestnanosti nie sú jednoznačné. Sú ovplyvňované veľkým počtom faktorov. K nim patrí predovšetkým trh práce a jeho fungovanie v tom ktorom období. V súčasnosti trh práce nie je sférou slobodného automatického pôsobenia ponuky a dopytu po pracovných silách. Vzťah ponuky a dopytu je do značnej miery regulovaný. Je regulovaný nielen hospodárskou politikou a reguláciou štátu, ale aj odborovými organizáciami zamestnancov, dohodami zamestnávateľských združení a aj vonkajšími podmienkami.

K vonkajším podmienkam patrí meniaci sa globalizačný proces, zvyšujúca sa naša závislosť v medzinárodných inštitúciách ako je Európska únia, Svetová banka. V súčasnosti k väčšej závislosti pristúpili aj ekonomické sankcie EÚ, ktorým sa podriadujeme a ktoré tiež do značnej miery vplyvajú na trh práce. Skúmanie vzťahu zmien tvorby HDP na obyvateľa a zmien miery nezamestnanosti neukázalo pravidelnú závislosť a zákonitosť. Obidve veličiny HDP i miera nezamestnanosti mali svoje vlastné cesty vývoja.

Analýzy potvrdili, že aj hodnotenie regiónov podľa kritérií zamestnanosť a nezamestnanosť a ich mier zodpovedá hodnoteniu podľa tvorby veľkosti HDP. Vyššiu mieru nezamestnanosti mali banskobystričský, košický a prešovský región. Tieto tri regióny majú aj nižšiu technickú a ekonomicko-sociálnu úroveň vybavenia a relatívne aj nižšiu životnú úroveň obyvateľstva.

4. Mzda, jej úroveň a vývoj

Analýza mzdy prináša ďalší pohľad a poznanie na rozdiely medzi regiónmi. Príjmy obyvateľov a v nich mzdy sú dôležitým kritériom a ukazovateľom posudzovania ekonomicko-sociálnej vyspelosti regiónov. Od ich veľkosti závisí uspokojovanie celého radu sociálnych, vzdelanostných a kultúrnych potrieb obyvateľov.

Kým rozdielnosť v tvorbe HDP v regióne nevidia jeho obyvatelia ako dôležitý faktor ich postavenia, rozdiely v mzdách patria u nich k rozhodujúcim. Väčšie rozdiely vo veľkosti miezd medzi regiónmi ukazujú ich obyvateľom viaceré možnosti aj pre rozhodovanie a konanie, či zostať v danom regióne, alebo z neho odísť do regiónu s lepšími možnosťami uplatnenia a vyššími mzdami.

Analýza vývoja miezd

Mzdy povedľa tvorby hrubého domáceho produktu a nezamestnanosti sú ďalším dôležitým ukazovateľom merania a vyjadrovania rozdielov medzi regiónmi.

Analýza vývoja miezd, regionálne porovnanie a ich porovnanie s celoštátnou úrovňou vychádza z údajov uvedených v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 7: Nominálna mesačná mzda v bežných cenách euro

Región	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Slovensko	339	375	573	769	883	1133
Bratislavský	366	494	770	991	1122	1412
Trnavský	316	351	534	705	799	1058
Trenčiansky	304	344	502	657	812	1042
Nitriansky	295	321	473	636	736	947
Žilinský	299	339	504	686	786	1007
Banskobystrický	310	329	483	635	751	988
Prešovský	275	302	438	594	683	889
Košický	337	369	557	716	803	1026

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

Z analýzy údajov vyplynulo:

- v uvádzanom období rokov 1995 – 2020 sa nominálne mesačné mzdy celoštátne a aj v regiónoch z roka na rok zvyšovali,
- celoštátna nominálna mesačná mzda vo výške 339 eur v roku 1995 sa zvýšila za uvádzané obdobie v roku 2020 viac ako trikrát (3,34), na 1133 eur,
- vyššiu mzdu ako celoštátny priemer mal v prvom období v roku 1995 v šiestich päťročných cyklických obdobiach len bratislavský región, 366 eur, Najnižšiu mzdu mal prešovský región, 275 eur,
- v roku 2020 tak isto ako v roku 1995 mal len bratislavský región vyššiu nominálnu mesačnú mzdu ako bol celoštátny priemer. Bola 1412 eur a bola vyššia od celoštátneho priemeru o 279 eur. Najnižšia mesačnú mzdu 889 eur mal v roku 2020 prešovský región Bola nižšia od mzdy v bratislavskom regióne o 523 eur a nižšia od celoštátneho priemeru o 244 eur.

Vývoj mzdy vo vzťahu k HDP a nezamestnanosti

Zmyslom analýzy bolo porovnať zmeny vo vývoji mzdy, HDP a miery nezamestnanosti a tiež poznanie ich vývoja vzťahu, vzájomnej súvislosti a závislosti. Analýza vychádzala z hodnôt uvádzaných veličín v nasledujúcej tabuľke

Tabuľka 8: Mzda, HDP a miera nezamestnanosti, ich vývoj, zmeny a závislosť

ROK	1995	2000	2005	2010	2015	2020
mzda a jej rast	339,00	1,10	1,52	1,34	1,15	1,28
HDP a jej rast	3670,00	1,57	1,61	1,30	1,20	1,16
podiel mzdy na HDP	0,09	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07
miera nezamestnanosti a jej zmena	13,80	1,34	0,61	1,10	0,85	0,64

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

Z analýzy údajov vyplynulo:

- priemerná celoštátna nominálna mesačná mzda rástla v uvedenom období nerovnomerne v rozmedzí od 10 do 52 percent,
- rast HDP bol v uvádzanom období vyšší ako rast miezd. Výnimkou bol rok 2010 a posledné obdobie rok 2020, v ktorom rast miezd prevyšoval rast HDP o 12 percent,
- podiel mzdy na HDP bol vzácnne rovnomerný 6,0 percentný. Výnimkou bolo prvé uvádzané obdobie rokom 1995 ,keď bol podiel 9,0 % a posledné, uvádzané rokom 2020, keď bol 7,0 percent,
- vzťah medzi mzdou, nezamestnanosťou a ich zmenami bol v celom období nepravidelný. Z analýz údajov sa nedá hovoriť o opakovateľnosti ich vzájomnej

závislosti, pri ktorej by platila zákonitosť. Mzda v uvádzanom období išla svojim vlastným vývojom, zvyšovala sa. Nezamestnanosť a jej miera mali tiež svoj vlastný vývoj rastu a klesania.

Analýzy potvrdili, že vyššie mzdy, vyššia tvorba HDP a nižšie miery nezamestnanosť boli v ekonomicky a sociálne vyspelejších regiónoch. Nižšie mzdy, nižšia tvorba HDP na obyvateľa a vyššie miery nezamestnanosti boli v regiónoch menej rozvinutých.

Z analýz a porovnaní vyplynulo, že rozdiely v regionálnych mzdách sa zvyšovali. V roku 1995 boli mzdy medzi regiónmi vyrovnannejšie ako po tridsiatich rokoch. Vyrovnannejšie boli aj v porovnaní k celoštátnemu priemeru.

Zo skúmania a analýz vzťahu a vzájomných závislosti hodnôt veličín mzdy, HDP a nezamestnanosti nám vyplynul nasledovný poznatok. Tvorba HDP bola počas celého obdobia rokov 1995 – 2020 vyššia ako rast miezd. Výnimkou bolo obdobie roku 2010, keď došlo k poklesu tvorby HDP v dôsledku hospodárskej recesie v rokoch 2008 a 2009. K poklesu HDP došlo aj v roku 2020, v porovnaní k roku 2019 o 3,0 %, pri raste priemeru nominálnej mzdy na celoštátnej úrovni o 3,0 percentá.

Určité zovšeobecnenie môžeme urobiť o podiele mzdy na hodnote HDP. Podiel sa pohyboval v prevažnej miere na úrovni 6,0 %. Výnimkou bol rok 1995, keď podiel bol 9,0 % a rok 2020, kedy bol 7,0 percentný.

Analýzy vzájomnej závislosti medzi vývojom a zmenami mzdy, HDP a mierou nezamestnanosti nepriniesli poznatky na zovšeobecnenie a vyvodenie zákonitostí. Vyvíjali sa i keď na seba závislé, relatívne ako samostatné. Vykonané analýzy potvrdili zaostávanie a zvyšovanie rozdielov v mzdách najmä v regiónoch na východnom Slovensku.

5. Čistý peňažný príjem domácnosti

Analýzami čistého príjmu domácnosti poznávame jeho vývoj v dlhodobom tridsaťročnom období. Ich zmyslom bolo tiež porovnať jeho vývoj vo vzťahu s vývojom a zmenami v tvorbe hrubého domáceho produktu a s vývojom a zmenami vo mzde.

Čistý mesačný peňažný príjem domácnosti, no najmä jeho úroveň, jeho výška je dôležitým kritériom, podľa ktorého môžeme posudzovať vyspelosť a rozdiely medzi regiónmi. Rozdiely medzi regiónmi podľa výšky čistého peňažného príjmu domácnosti vyjadrujú hlavne ich sociálne rozdiely, ktoré sú veľmi dôležitým ukazovateľom úrovne života obyvateľov regiónu.

Analýza čistého peňažného príjmu domácnosti

Podobne ako nominálna mesačná mzda zamestnanca, aj čistý mesačný peňažný príjem domácnosti vyjadruje ekonomickú a sociálnu úroveň obyvateľov v danom štáte

a v jeho regiónoch. Mzda je pracovným príjmom a má ekonomicko – sociálny charakter. Čistý peňažný príjem domácnosti je síce tiež obsahovo ekonomicko – sociálny, na rozdiel od mzdy, viac zvyrazňuje sociálny aspekt v príjme obyvateľa.

Definovanie obsahu čistého peňažného príjmu domácnosti vychádza z obsahu hrubého peňažného príjmu domácnosti. Ten je daný súhrnom osobných príjmov všetkých členov domácnosti, súhrnom hrubých príjmov domácnosti ako napr. príjem z majetku domácnosti, prijaté príjmy domácnosti od iných osôb a iných domácností .

Čistý peňažný príjem domácnosti je súhrnom pracovných príjmov členov domácností očistených od dane z príjmov, povinných príspevkov do sociálnej a zdravotnej poisťovne. Patrí do neho tiež časť z príjmov zo súkromného podnikania, ktorú podnikateľ vyčlenil na potreby a na chod svojho domu, svojej domácnosti. Jeho súčasťou sú aj sociálne príjmy z dôchodkového zabezpečenia, dávky z nemocenského poistenia, štátne sociálne dávky, dávky sociálnej pomoci a podpora v nezamestnanosti. Patria do neho aj príjmy ako sú príjmy z majetku, príjmy od inštitúcií a súkromných osôb, príjmy z predaja poľnohospodárskych produktov , príjmy zo zahraničia.

Veľkosť, výška čistého mesačného peňažného príjmu domácnosti, je jeho hodnota prepočítaná na jedného člena domácnosti. V nasledujúcej tabuľke uvádzame údaje o vývoji hodnoty čistého mesačného peňažného príjmu domácnosti Slovenska a jeho regiónov. Ide o obdobie rokov 1995 – 2020 ⁽⁶⁾.

Tabuľka 9: Vývoj hodnoty čistého mesačného peňažného príjmu

Región	1995	2000	2005	2010	2015	2019
Slovensko	173	212,08	251,18	348,95	422,83	495,84
Bratislavský	214	270,36	326,6	449,79	554,09	635,11
Trnavský	149	201,22	253,6	373,21	440,17	517,08
Trenčiansky	160	202,32	242,18	355,47	440,72	513,92
Nitriansky	158	206	254,03	343,98	412,3	482,7
Žilinský	161	201,69	241,15	337,53	395,15	456,99
Banskobystrický	187	211,28	241,98	335,25	420,93	499,14
Prešovský	168	195,01	222,83	305,47	359,36	425,18
Košický	181	212,31	243,71	322,07	393,01	466,06

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

⁶ V poslednom období päťročných ekonomických cyklov z údajov ktoré poskytol Štatistický úrad SR v čase písania príspevku je rok 2019 , preto sme ho uviedli ako posledný rok analýzy.

Z analýzy uvedených údajov vyplynulo, že v celom období rokov 1995 – 2019 ako celoštátne tak aj v regiónoch rástol a zvyšoval sa čistý peňažný príjem domácnosti. Celoštátne vzrástol o 322, 84 eur, čo je 2,86 krát.

V regiónoch rástol nerovnomerne. Viac ako celoštátne vzrástol v bratislavskom, trnavskom, trenčianskom a nitrianskom, v žilinskom, banskobystrickom, prešovskom a v košickom regióne, bol rast čistého peňažného príjmu domácnosti nižší ako bol celoštátny priemer, najvyšší mesačný čistý peňažný príjem domácnosti bol ako v roku 1995 tak aj v roku 2019 v bratislavskom regióne, najnižší čistý peňažný príjem domácnosti bol v roku 1995 v trnavskom regióne a v roku 2019 v prešovskom regióne.

Rast a úroveň výšky čistého peňažného príjmu domácnosti vyjadrujú aj ročné údaje v poslednom šiestom období päťročného ekonomického cyklu v rokoch 2015 – 2019 v nasledovnom tabuľke

Tabuľka 10: Čistý peňažný príjem domácnosti v bežných cenách euro

Región	2015	2016	2017	2018	2019
Slovensko	422,83	440,91	455,83	473,35	495,84
Bratislavský	554,09	576,47	587,56	609,09	635,11
Trnavský	440,17	458,62	475,82	494,78	517,08
Trenčiansky	440,72	460,27	478,42	497,58	513,92
Nitriansky	412,3	436,35	451,22	469,25	482,7
Žilinský	395,15	410,52	423,79	440,21	456,99
Banskobystrický	420,93	435,52	450,62	467,59	499,14
Prešovský	359,36	375,8	390,3	404,7	425,18
Košický	393,01	406,85	421,27	437,52	466,06

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

Z analýzy údajov vyplynulo:

- ročné analýzy potvrdili rast a nerovnomernosť rastu čistého peňažného príjmu domácnosti. Celoštátne vzrástol za posledné obdobie šiestich päťročných ekonomických cyklov o 73 eur, o 17,5 %,
- tri regióny, bratislavský, trnavský a trenčiansky mali vyšší rast a úroveň ich čistého peňažného príjmu domácnosti prevyšovala každý rok v období rokov 2015 – 2019 celoslovenský priemer,
- päť regiónov, nitriansky, žilinský, banskobystrický, prešovský a košický, malo nižší rast i úroveň čistého peňažného príjmu domácnosti ako bol celoštátny priemer. Výnimkou bol v roku 2019 banskobystrický región, v ktorom čistý peňažný príjem domácnosti rástol a bol vyšší ako celoštátny.

Analýzu celoslovenského čistého peňažného príjmu domácnosti z roku 1995, jeho podielu na vytváranom HDP, podielu na mesačnej nominálnej mzde a uvedením miery evidovanej nezamestnanosti uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 11: Čistý mesačný peňažný príjem domácnosti vo vzťahu k HDP a mzde

Región	ČPPD	PNHDP	PNM	MN
Slovensko	173	0,04	0,51	13,80
Bratislavský	214	0,02	0,58	6,00
Trnavský	149	0,04	0,47	11,80
Trenčiansky	160	0,04	0,52	7,70
Nitriansky	158	0,05	0,53	12,10
Žilinský	161	0,05	0,53	10,50
Banskobystrický	187	0,06	0,60	15,60
Prešovský	168	0,07	0,61	16,40
Košický	181	0,05	0,53	18,70

Zdroj: ŠÚSR – vlastné spracovanie

ČPPD = čistý peňažný príjem domácnosti; PNHDP = podiel na HDP; PNM = podiel na mzde; MN = miera nezamestnanosti

Z analýzy štatistických údajov vyplynulo:

- v roku 1995 celoštátny mesačný čistý peňažný príjem domácnosti bol 173 eur a jeho podiel na tvorbe HDP bol 4 %,
- na úrovni regiónov bol mesačný čistý peňažný príjem rozdielny. Najvyšší 214 eur bol v bratislavskom regióne. Bol vyšší od celoštátneho o 41 eur. Jeho podiel na vytváranom HDP bol 2 %,
- najnižší 149 eur bol v trnavskom regióne. V porovnaní s celoštátnym bol nižší o 24 eur. V porovnaní s bratislavským bol nižší o 65 eur. Jeho podiel na vytváranom HDP bol 4 percentá,
- podiel regionálnych čistých peňažných príjmov domácnosti na vytváranom HDP bol v rozmedzí od 2 do 7 percent,
- podiel čistého peňažného príjmu domácnosti na hodnote nominálnej mesačnej mzde bol v rozmedzí od 47 do 61 percent,
- miera nezamestnanosti bola v roku 1995 relatívne vysoká. Celoštátne 13,8 %, v regiónoch od 6 % v bratislavskom, do 18,7 % v košickom regióne.

Analýzu údajov tých istých, ale hodnotové rozdielných veličín ako v roku 1995, sme urobili aj za rok 2019. Z nej vyplynulo: v porovnaní s rokom 1995 sa v roku 2019 zvýšila

hodnota celoslovenského mesačného čistého príjmu domácnosti o 323 eur zo 173 na 496 eur, 2,86 krát. V regiónoch sa zvýšil rozdielne, najviac v bratislavskom regióne o 421 euro z 214 na 635 euro. Najnižší mesačný čistý peňažný príjem mali domácnosti v prešovskom regióne 425 eur, menej od celoštátneho o 71 eur, o 15 %. V roku 1995 bol rozdiel len 5 eur, 3 percentá. Z analýzy údajov tiež vyplýva, že podiel čistého peňažného príjmu domácnosti na HDP a na mzde sa v uvedenom období podstatnejšie nemenil.

Záver

Výkonnosť ekonomiky Slovenska meraná tvorbou HDP na obyvateľa sa za tridsať rokov samostatnosti sa zvýšila 4,54 násobne. Rast výkonnosti ekonomiky v regiónoch bol nerovnomerný. Najvyšší ekonomický rast a tvorby HDP bol v bratislavskom regióne a na západnom Slovensku. Nižší bol v banskobystričkom, košickom a prešovskom regióne. Tieto tri regióny boli relatívne v tvorbe HDP v roku 2020 v porovnaní k celoštátnemu priemeru HDP v horšom postavení ako v roku 1995.

Analýzy ekonomickej aktivity obyvateľov potvrdili, že ekonomicky vyspelejšie regióny, s vyššou tvorbou HDP mali vyššiu zamestnanosť a nižšiu mieru nezamestnanosti ako regióny menej ekonomicky rozvinuté. Najnižšiu mieru nezamestnanosti mal v roku 2020 bratislavský región 4,7 % a najvyššiu prešovský 11,4 percenta.

Mzda sa zvyšovala celoštátne a aj v regiónoch. Celoštátne vzrástla 3,4 krát. V regiónoch jej rast bol rozdielny, v neprospech menej rozvinutých regiónov. V porovnaní s celoštátnym priemerom z roku 1995 mzda v roku 2020 vrástla v bratislavskom regióne z podielu 1,08 na 1,25. V ostatných regiónoch došlo k jej relatívnemu poklesu. Najviac v banskobystričkom z 0,91 na 0,87, v prešovskom z 0,81 na 0,78, košickom z 0,99 na 0,90.

Mesačný čistý peňažný príjem domácnosti vzrástol na celoštátnej i regionálnych úrovniach. Vyšší ako celoštátny priemer bol v roku 1995 v bratislavskom, v banskobystričkom a košickom regióne. V roku 2020 podiel na celoštátnom priemere k roku 1995 vrástol v bratislavskom regióne z 1,23 na 1,28. V trnavskom z 0,86 na 1,04, v trenčianskom z 0,92 na 1,03, v nitrianskom z 0,91 na 0,97. Poklesol v žilinskom z 0,93 na 0,92, v banskobystričkom z 1,08 na 1,00. V prešovskom z 0,97 na 0,85 a v košickom z 1,04 na 0,93.

Z analýz vyplynulo, že najväčšie rozdiely v regiónoch sú v ich ekonomickej výkonnosti a najnižšie v mesačnom čistom peňažnom príjme domácnosti. Výsledky analýz tiež preukázali zvyšovanie rozdielov v porovnaní k celoštátnemu priemeru vo všetkých analyzovaných ukazovateľoch v banskobystričkom, košickom a prešovskom regióne.

Literatúra

BUČEK, M. a kol.: *Regionálny rozvoj-novšie teoretické koncepcie*, Ekonóm, Bratislava, 2006
Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti, Ekonomický ústav SAV, Bratislava, 2008.

OECD : GeographickConcentration and Territorial Disparity. In: *OECD Couties, Paris*, 2002.

SAMSON, Š. a kol.: *Regionálna ekonomika*, Košice, 2001, ISBN 80-7099-716-8.

SAMSON, Š.: *Rozdiely medzi regiónmi, ich vývoj a možnosti riešenia*, Zborník : Národná a regionálna ekonomika, Košice, 2006.

SAMSON, Š.: *Ukazovatele hodnotiace úroveň regiónov*, Zborník: Národná a regionálna ekonomika, Košice, 2008, ISBN 978-80-553-0084-9.

SAMSON, Š. - Dolog J.: *Vzťah a jeho vývoj medzi HDP a nezamestnanosťou na národnej a regionálnej úrovni*, Zborník: Národná a regionálna ekonomika, Košice, 2013.

SAMSON, Š.: *Vzdelanie a zamestnanosť*, Zborník vedeckých prác, PE fakulta CZU Praha, 2002.

SAMSON, Š.: *Nezamestnanosť v regiónoch Slovenska*, Zborník: Národná a regionálna ekonomika, Košice, 2009.

ŠÚ SR: Štatistická ročenka SR - roky: 2010 – 2020.

ŠÚ SR: Štatistická ročenka regiónov Slovenska - roky: 2012 – 2020.

Adresa autora:

prof. Ing. Štefan Jozef Samson, CSc. (emeritný profesor)
Technická univerzita v Košiciach
Ekonomická fakulta
Letná 5
040 01 Košice
E-mail: infoyefayn@gmail.com